

Топузов

Олег Михайлович –

директор Інституту педагогіки НАПН України, фахівець у галузі методики навчання географії, доктор педагогічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України.

Голова спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій з методики навчання (географія; хімія)

Інституту педагогіки НАПН України. Головний науковий редактор збірника праць «Проблеми сучасного підручника», член редколегії науково-методичного журналу «Географія та основи економіки в школі»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Розглянуто проблему забезпечення якості вітчизняної освіти (зокрема – загальної середньої) в контексті реалізації європейського вибору нашої держави, інтеграції системи освіти України до європейського освітнього простору. Актуалізація й успішне вирішення проблеми забезпечення європейських стандартів якості вітчизняної освіти обґрунтовується як один з найважливіших аспектів інтеграції України до європейського освітнього простору, входження до Європейського Союзу. Окреслено основні дидактичні проблеми загальної середньої освіти, які постануть у процесі інтеграції вітчизняної системи освіти в європейський освітній простір. Проаналізовано основні напрями забезпечення якості загальної середньої освіти, які постають у контексті європейської інтеграції.

Ключові слова: європейська інтеграція України, європейський освітній простір, загальна середня освіта, якість загальної середньої освіти.

Європейський вибір України вже став історичним фактом, а європейська інтеграція нашої держави стає її теперішнім, нашим повсякденним життям. Варто підкреслити, що цей вибір відбувся не лише у політикумі, а й у свідомості багатьох наших співгромадян, що є запорукою незворотності європейського вектору розвитку України, найліпшою гарантією успішного просування обраним шляхом.

Європейський вибір України є багатоаспектним. Угода про асоціацію з Європейським Союзом (далі – ЄС) прояснила політичні та економічні умови співпраці, однак Європа не обмежується політичними інституціями та економічним простором. Європа – це колиска сучасної цивілізації, великий і насичений різноманітними традиціями культурно-освітній простір, який має тривалу і цікаву історію. Тому європейська інтеграція України передбачає не лише політичну та економічну співпрацю, а й активне освітньо-педагогічне співробітництво, становлення нашої держави як повноправного учасника європейського освітнього простору.

Можна передбачити, що євроінтеграція України відбуватиметься передовсім шляхом інтеграції вітчизняної системи освіти до європейського освітнього простору. Таку значущість освітньої інтеграції досить просто обґрунтувати – без відповідної освіти, загальної середньої та професійної підготовки наших громадян неможливо використовувати або створювати технології, які забезпечать конкурентоспроможність української продукції на європейському ринку, складно вести ґрунтовний політичний і культурний діалог, розбудовувати демократичне європейське суспільство. Для того щоб ми могли успішно інтегруватися в Європу, нам необхідно, щоб українська економіка, політика, місцеве самоврядування, освіта, медицина, соціальний захист та інші суспільні інститути відповідали європейським стандартам. Досягти цього в стислі строки можна, лише змінивши свідомість і діяльність фахівців і працівників, які забезпечують зазначені види суспільної діяльності, залучивши нові технології. Це, в сучасних умовах, під силу лише системі освіти. Виходячи з цього, система освіти України повинна впливати на культуру і поведінку, майбутню професійну діяльність наших співгромадян таким чином, щоб вони відповідали їхнім європейським та євроінтеграційним прагненням.

Для цього необхідно забезпечити належний рівень якості вітчизняної освіти (передовсім – загальної середньої, яка є базою професійної освіти). З огляду на це, постає комплекс проблем, серед яких однією з головних є розроблення навчально-методичного забезпечення загальної середньої освіти, яке б відповідало вимогам до якості освіти, породженим європейською інтеграцією нашої держави.

Проблематика забезпечення якості вітчизняної загальної середньої освіти цікавить багатьох учених.

Якість освіти як педагогічний феномен, методологічні та теоретико-методичні засади забезпечення якості освіти (у т. ч. загальної середньої) досліджували: Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, Ю. О. Жук, В. Г. Кремень, О. І. Локшина, В. І. Луговий, Т. О. Лукина, О. І. Ляшенко, О. В. Овчарук, О. І. Пометун, О. Я Савченко, М. М. Слюсаревський, О. В. Сухомлинська та ін.

Стандартизації як важливій складовій механізму забезпечення якості загальної середньої освіти присвячено праці: Н. М. Бібік, О. І. Ляшенка, О. І. Пометун, О. Я Савченко та ін.

Порівняльно-педагогічні дослідження з теорії та практики забезпечення якості середньої освіти в Україні та країнах ЄС здійснювали: Г. С. Єгоров, О. І. Локшина, В. І. Луговий, Т. О. Лукина, О. В. Овчарук, А. А. Сбруєва та ін.

Результати цих досліджень є вагомим теоретико-методичним доробком, на основі якого необхідно розбудувати стратегію і тактику інтеграції системи освіти України до європейського освітнього простору, вирішити теоретико-методологічні та практичні проблеми забезпечення європейської якості вітчизняної освіти, що постає як необхідна умова зазначеної інтеграції.

Метою цього дослідження є визначення освітніх аспектів європейської інтеграції України, окреслення стратегічних завдань та напрямів забезпечення якості загальної середньої освіти, які постають у цьому контексті.

Виконання вітчизняною системою освіти її важливої євроінтеграційної місії вимагатиме здійснення нового етапу її реформування. Для цього необхідно розв'язати щонайменше вісім основних стратегічних завдань.

По-перше, потрібно актуалізувати наявний науково-педагогічний потенціал, реалізувати можливості українських вчених-педагогів, науково-дослідних установ, Національної академії педагогічних наук у цілому для прогнозування, програмування, науково-методичного забезпечення пріоритетних напрямів співпраці з ЄС у галузі освіти, здійснення європейської інтеграції системи освіти України. Вітчизняна педагогічна наука має необхідний для цього потенціал.

По-друге, спираючись на наукові прогнози, стверджуючи проекти та програми, які будуть розроблені науковцями, необхідно ухвалити стратегічні управлінські рішення, які створять дорожню карту входження системи освіти України до європейського освітнього простору, визначать стратегічні напрями її реформування, пов'язаного з цим. Нам необхідна комплексна програма розвитку й реформування системи освіти України на найближчі 10 років (наприклад, на 2015–2024 роки), крізь яку червоною ниткою проходили б прагнення інтегрувати вітчизняну систему освіти в європейський освітній простір, досягти європейського рівня якості освіти, але водночас зберегти її культурну своєрідність, уберегти й примножити багатотисячлікі здобутки.

По-третє, настає час реформувати фінансування системи освіти України. Сучасна система фінансування закладів освіти є недостатньо прозорою, не забезпечує розвитку матеріально-технічної бази навчальних закладів, матеріальної зацікавленості педагогів у результатах своєї діяльності. Це створює умови для зловживань. З таким тягарем потрапити в Європу буде дуже складно. Реформування вітчизняної системи фінансування закладів освіти має здійснюватися за трьома стратегічними напрямками: по-перше, диверсифікація джерел фінансування (створення умов для ширшого залучення коштів спонсорів та меценатів, організації недержавних цільових фондів, які виділятимуть навчальним закладам гранти під конкретні освітні проекти та ін.); по-друге, вдосконалення механізмів фінансування навчальних закладів громадами, наприклад, шляхом уведення податку на нерухомість, надходження з якого спрямовуватимуться на потреби навчальних закладів; по-третє, встановлення тіснішого зв'язку між кількістю й освітніми результатами учнів та фінансовими надходженнями навчальних закладів, адресного фінансування навчання учня тощо.

По-четверте, необхідно сприяти впровадженню найсучасніших наукових підходів й освітніх технологій. У зв'язку із цим дуже актуальним стає подальше впровадження компетентнісного освітнього підходу. Це, з одного боку, полегшить європейське і міжнародне освітнє співробітництво (оскільки методологія компетентнісного підходу відома, визнана й затребувана в Європі й світі). З другого боку, це не перешкоджатиме реалізації вітчизняних науково-теоретичних та методичних напрацювань з особистісно зорієнтованого і діяльнісного підходів, оскільки сутнісно компетентнісний підхід з ними суголосний. Щодо впровадження сучасних освітніх технологій, то нам слід усвідомити: можна і необхідно адаптувати й впроваджувати європейський досвід. Однак не варто обмежуватися лише реалізацією відомих дидактичних і методичних розробок. Європу цікавитиме не пасивне тиражування її освітнього досвіду, а те продуктивне й оригінальне в освіті, що ми зможемо створити й показати. Тому варто з самого початку орієнтуватися на створення власних освітніх технологій, збереження та розвитку наявної бази прикладних науково-педагогічних досліджень.

По-п'яте, слід продовжити демократизацію життєдіяльності навчальних закладів. Передовсім це завдання розв'язується шляхом делегування навчальним закладам більших повноважень і відповідальності та подальшого розвитку інститутів самоврядування, ширшого залучення місцевих громад до прийняття стратегічних рішень і вирішення проблем закладів, створення умов для дієвого соціального партнерства та ін.

По-шосте, досягнення європейської якості дошкільної та загальної середньої освіти неможливе без підвищення якості підготовки майбутніх учителів і викладачів педагогічних університетів, без подальшого розвитку

післядипломної педагогічної освіти. Отже, потрібно приділяти увагу вищим педагогічним навчальним закладам та закладам післядипломної педагогічної освіти: визначати та реалізовувати нові завдання й зміст освіти, зумовлені європейською інтеграцією, впроваджувати інноваційні методи, організаційні форми та засоби навчання, проводити відповідні масові наукові заходи, створювати умови для стажування найкращих учителів, викладачів та студентів в європейських країнах.

По-сьоме, слід стимулювати й розвивати міжнародне співробітництво вітчизняних навчальних закладів. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій дає змогу здійснювати його з мінімальними матеріальними витратами.

Нарешті, по-восьме, потрібно створювати умови для освітньої мобільності. І це стосується не лише випускників загальноосвітніх навчальних закладів та студентів, а й учнів шкіл. Не треба й не можна боятися конкуренції з боку європейських навчальних закладів. Її необхідно прагнути, оскільки це потужний стимул підвищення якості вітчизняної освіти, оптимізації освітньої діяльності українських навчальних закладів, залучення зарубіжного досвіду, впровадження освітніх інновацій. Учні, які прагнутимуть скористатися перевагами освітньої мобільності, висуватимуть до себе та навчальних закладів додаткові вимоги. Це сприятиме зростанню якості навчання (зокрема – іноземним мовам). Варто згадати, що багато з вітчизняних педагогів і психологів XIX–XX століття мали європейську освіту.

Ці стратегічні завдання не охоплюють розв'язання всіх проблем європейської інтеграції, інтеграції системи освіти України до європейського освітнього простору, однак вказують на найважливіші питання, без вирішення яких ми не досягнемо очікуваних результатів.

Безумовна перевага інтеграційного потенціалу ЄС полягає в уважному й шанобливому ставленні до культурних особливостей європейських країн, які вже стали або лише прагнуть стати його членами. Це повною мірою стосується й систем освіти. Відповідальними за освіту в Європейському Союзі є держави-члени, а структури ЄС відіграють лише допоміжну роль. Інституції ЄС сприяють розвитку якісної освіти шляхом: заохочення співпраці між державами-членами, сприяння неперервному навчанню громадян ЄС, проведення заходів, які мають на меті збільшення рівня мобільності громадян ЄС, розроблення спільних освітніх програм, обміну інформацією та вивченню мов ЄС. Європейська спільнота не вимагає від своїх членів нівелювати особливості їхніх освітніх систем, які зумовлені культурно-історичними чинниками, визначають національний характер. Однак вступ до ЄС, інтеграція до європейського освітнього простору передбачатимуть досягнення нової, вищої якості вітчизняної освіти, зокрема загальної середньої. Фактично, досягнення європейських стандартів якості загальної середньої освіти (хоч вони й досі

неписані). Без забезпечення належної якості освіти, ми не досягнемо європейських стандартів якості життя. Адже в сучасній Європі саме якість і рівень освіти визначають соціальний статус та якість життя громадян.

Досягнення європейської якості освіти в Україні стане потужним чинником вирішення економічних, політичних та культурних завдань європейської інтеграції нашої країни, розбудови заможного і демократичного суспільства. Тому в контексті як європейської інтеграції, так і забезпечення належної якості життя населення, державі й суспільству варто розглядати освітню сферу як пріоритетну.

Слід зауважити, що актуальні обставини освітньої співпраці з ЄС, його допомога в розбудові української системи освіти можуть здаватися недостатніми. Однак не варто сподіватися й очікувати, що ЄС терміново зробить щось корисне для системи освіти України, візьме на себе здійснення її розвитку, натомість необхідно забезпечувати розвиток вітчизняної системи освіти, досягти підвищення її якості на всіх рівнях. Тоді наша система освіти зможе вписатися в європейський освітній простір, стане його повноправною частиною. На жаль, ми ще не завжди усвідомлюємо, як багато в процесі європейської інтеграції України залежить від нас самих.

Україна вже має досвід європейської інтеграції у сфері вищої освіти, бере досить активну участь в Болонському процесі. Однак вітчизняна вища освіта не зможе бути якісною та європейською, якщо ми не приділятимемо належної уваги якості дошкільної та загальної середньої освіти. Адже студенти – це колишні учні. Від якості їхньої загальної середньої освіти, від набутих ними в загальноосвітньому навчальному закладі знань, умінь, навичок, досвіду діяльності, ціннісних ставлень, тобто від сформованих у них компетентностей залежить успішність навчання цих юних громадян у вищих навчальних закладах. Виходячи з цього, нам необхідно визначати й ставити завдання співробітництва з країнами ЄС в галузі загальної середньої освіти, брати активнішу участь у відповідних європейських освітніх проектах.

Інтеграція в європейський освітній простір дасть нам змогу по-новому сформулювати й вирішувати основні дидактичні питання загальної середньої освіти, а саме:

- які цілі та завдання освіти й навчання постануть перед вітчизняною системою загальною середньою освітою внаслідок розгортання євроінтеграційних процесів;

- який зміст загальної середньої освіти відповідатиме цим оновленим цілям і завданням освіти та навчання; які ключові компетентності учнів повинна формувати загальна середня освіта України на сучасному етапі; як усе це впливатиме на Державні стандарти початкової та базової, повної загальної середньої освіти, навчальні плани, навчальні програми;

- які методи та засоби навчання дадуть змогу ефективно реалізувати зазначені цілі та зміст;
- які форми організації навчання залишаться актуальними, будуть одночасно ефективними, надійними та економічними за нових умов; за якими параметрами реформуватиметься класно-урочна система навчання в контексті масового впровадження інформаційно-комунікаційних технологій;
- за якими критеріями та показниками й за допомогою яких технологій здійснюватимуться контроль та оцінювання результатів навчання та освіти;
- як виглядатиме й функціонуватиме цілісний процес навчання в загальноосвітньому навчальному закладі за умови систематизації та впровадження результатів дослідження зазначених вище питань;
- якими будуть вимоги до навчально-методичного забезпечення загальної середньої освіти в Україні;
- якою повинна бути якість загальної середньої освіти в Україні в контексті європейської інтеграції.

З огляду на зазначене, одним з пріоритетів інтеграції системи освіти, зокрема загальної середньої освіти України до європейського освітнього простору, є забезпечення її європейської якості.

Проблема якості освіти визнається освітніми інституціями ЄС як одна з ключових, а її оптимізація вважається однією з необхідних умов соціально-економічного поступу, розвитку людського капіталу.

Розглянемо цю категорію детальніше. Якість освіти – це її відповідність певній нормі, стандарту, що гарантує необхідний стан і результативність освітнього процесу, їх здатність забезпечити психологічний і соціальний розвиток людини, відповідність потребам і очікуванням особистості, запитам окремої соціальної групи та суспільства в цілому [2]. Якість освіти можна розглядати в абсолютному (як відповідність освіти потребам та запитам особистості й суспільства), так і у відносному вимірі (як відповідність освіти Державному стандарту, навчальній програмі). З цього визначення зрозуміло, що якість освіти має не лише педагогічну й психолого-педагогічну значущість, а й соціальну, економічну, зрештою – політичну [3, с. 5]. Адже якісна освіта громадян – це показник людського капіталу держави [1], гарантія її конкурентоспроможності в політичній, економічній, науковій, культурній [3, с. 5], навіть військовій сферах. Давно відомі приклади таких країн, як Японія або Сінгапур, в яких відсутні корисні копалини, але які є розвинутими та зможними завдяки освіченості та працелюбству свого населення. Таким чином, якість освіти має значення для розвитку, конкурентоспроможності, безпеки та стабільності сучасної держави.

Однією з помітних тенденцій розвитку національних систем освіти держав – членів ЄС є стандартизація. Однак це національні освітні стандарти. Слід сказати, що поняття «європейські стандарти якості освіти» стосу-

ється, з певними заувагами, переважно напрацьовань у галузі вищої освіти, породжених Болонським процесом. Щодо загальної середньої освіти, то ці стандарти, як нормативні документи, ще перебувають у віддаленій перспективі. Однак поняття «європейські стандарти якості загальної середньої освіти» не є пустим. Ми можемо мислити в ньому сукупність принципів, норм і вимог до якості загальної середньої освіти, які характерні для держав – членів ЄС, обговорюються в процесі їхнього освітнього співробітництва. Ці вимоги можуть бути «прочитані» та осмислені нашими освітянами, можуть стати дороговказом для розвитку, мірилом результатів діяльності загальноосвітніх навчальних закладів України.

ЄС заохочує своїх держав-членів підвищувати якість освіти й навчальних програм за двома стратегічними напрямками: по-перше, шляхом установалення цільових показників та оприлюднення позицій держав-членів щодо досягнення їх, по-друге, через обговорення питань, що становлять взаємний інтерес. Можна аргументовано стверджувати, що поліпшення якості освіти та забезпечення рівного доступу до неї є одним з пріоритетів внутрішньої політики держав – членів ЄС. Це треба враховувати в процесі європейської інтеграції України, приділяти цим проблемам більше уваги в процесі розбудови вітчизняної системи освіти.

Освітня співпраця з країнами – членами ЄС, відповідними загальноєвропейськими освітніми інституціями матиме для нашої держави низку важливих прикладних аспектів. Наведу приклади.

З 2006 р. повноцінно функціонує Виконавче агентство ЄС з освіти, аудіовізуальних засобів та культури (EACEA – Education, Audiovisual and Culture Executive Agency), яке відповідає за фінансування частини програм ЄС у сфері освіти, культури та ін. Найважливішою програмою агентства є Еразмус + (Erasmus+). Ця програма стала наступницею кількох програм, зокрема програми Коменіус (Comenius), названої на честь видатного чеського педагога Яна Амоса Коменського [5].

Агентство ЄС з освіти, аудіовізуальних засобів та культури відповідає за управління Європейською освітньою інформаційною мережею – Eurydice Network (European Education Information Network), яка функціонує з 1980 р., забезпечує порівняння статистичних даних з освітньої політики та систем освіти країн ЄС, обмін успішними освітніми практиками. Матеріали, надруковані або викладені на сайті зазначеної мережі, стосуються: статистичних даних про національні системи освіти країн, які входять до ЄС, освітньої співпраці в Європі, навчання дітей дошкільного віку, початкової освіти, застосування інформаційно-комунікаційних технологій, вивчення іноземних мов, громадянської, мистецької та культурологічної освіти в європейських школах, оцінювання навчальних досягнень учнів, навчання впродовж життя, ключових компетентностей учнів та ба-

гато іншого. Українські педагоги можуть і повинні користуватися матеріалами цієї мережі. На жаль, хоч значна частина зазначених матеріалів і викладена у відкритому доступі в Інтернеті, вони ще не отримали достатнього визнання серед українських освітян. Цілком можливо, що причиною цього є недостатній рівень володіння іноземними мовами, зокрема англійською. Однак вивчення та використання цих матеріалів сприяли б кращому розумінню вітчизняними науковцями, викладачами педагогічних університетів, керівниками закладів освіти, методистами та вчителями тих найважливіших освітніх процесів, які відбуваються в Європі і в яких ми скоро братимемо безпосередню участь.

Однією з найважливіших проблем навчально-методичного забезпечення якості загальної середньої освіти є створення якісної навчальної та навчально-методичної літератури (підручників, посібників, інших навчальних книг), що має відповідати вимогам Державного стандарту і навчальної програми, задовольняти потреби вчителів та учнів, суспільні запити до змісту освіти. Так було, так є й тепер. Форма подання та можливості цих джерел освітньої інформації можуть й повинні змінюватися відповідно до розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Цілком можливо, що через деякий час ми станемо свідками панування електронних посібників, які повністю витіснять паперові, однак саму проблему створення освітніх інформаційних джерел, забезпечення їх належної якості, це не знімає.

Інститут педагогіки НАПН України є флагманом підручникотворення для загальної середньої освіти. Щорічно проводиться представницька конференція «Проблеми сучасного підручника». Тому науковців Інституту України цікавлять вимоги до підручникотворення та можливості для цього процесу, які може створити інтеграція вітчизняної системи освіти до європейського освітнього простору.

Так, у 1997–2003 рр., як за дорученням генерального директорату з освіти і культури Європейської Комісії групою експертів розроблено Критерії якості навчальних матеріалів (**Quality Guide**). Наразі впливовим координатором упровадження цих критеріїв у практику створення навчальної й навчально-методичної літератури є Європейська група освітніх видавництв (**EEPG**). З 2009 р. ця організація спільно з Франкфуртською книжковою виставкою та Міжнародною асоціацією з вивчення підручників та навчальних медіа (**IARTEM**) організовує та проводить Конкурс на кращі європейські навчальні матеріали – **BELMA** (Best European Learning Materials Awards) [4]. Оцінювання поданих на конкурс навчальних матеріалів здійснюється за вісьмома критеріями: відповідність цілям навчання, прозорість, надійність, привабливість, гнучкість, продуктивність, участь, соціалізація [6].

Більшість із цих критеріїв та показників добре відомі вітчизняним творцям підручників, але авторам і видавцям навчальної й навчально-ме-

тодичної літератури варто ближче ознайомитися з досвідом європейських країн, узяти їх до уваги їх здобутки в галузі підручникотворення.

Європейська інтеграція України та входження вітчизняної системи освіти в європейський освітній простір створюють сприятливі умови та породжують нові перспективи розвитку української педагогічної науки. Наприклад, це твердження повною мірою стосується розвитку теоретико-методичних основ та утворення нових перспектив практичного впровадження результатів досліджень з дидактичної прогностики. Розбудові системи освітньо-педагогічних прогностик і, зокрема, дидактичної прогностики присвячено статтю автора, надруковану в журналі «Рідна школа». У статті визначено предмет, структуру та найважливіші галузі педагогічної прогностики, становлення яких відбуватиметься в процесі її розвитку та диференціації. Визначено та обгрунтовано предмет сучасної дидактичної прогностики, мету, завдання та напрями її застосування для вирішення завдань розвитку системи освіти на сучасному етапі.

Одним з найважливіших завдань дидактичної прогностики має стати передбачення якості загальної середньої освіти в майбутньому (зокрема в контексті розв'язання економічних, політичних, соціальних та культурних завдань, які поставлених перед нашою країною її європейським вибором).

Інтеграція вітчизняної системи освіти до європейського освітнього простору є однією з найважливіших складових європейської інтеграції нашої держави, одним з найважливіших механізмів реалізації європейського вибору нашого суспільства.

Здійснення цієї інтеграції потребує забезпечення європейської якості вітчизняної освіти (зокрема – загальної середньої). Досягнення такої якості української освіти є найважливішим з очікуваних освітніх результатів європейської інтеграції нашої країни. Водночас без поступу в забезпеченні європейської якості вітчизняної освіти не варто очікувати значних досягнень за іншими напрямками європейської інтеграції України (технологіях, економіці, політиці тощо); такою є значущість якісної освіти для забезпечення конкурентоспроможності, розвитку і життєдіяльності всіх сфер сучасного суспільства.

Інтеграція в європейський освітній простір, необхідність забезпечення європейської якості вітчизняної освіти змушують по-новому формулювати й вирішувати основні дидактичні питання загальної середньої освіти.

Одними з найважливіших напрямів забезпечення якості загальної середньої освіти, які постають у контексті європейської інтеграції, на нашу думку, є: проведення цільових досліджень європейського освітнього простору з метою виявлення європейських вимог до якості освіти, визначення оптимальних шляхів інтеграції до нього вітчизняної системи освіти, сприяння освітній мобільності українських учнів і студентів, активізація

участі представників навчальних закладів України в освітніх програмах ЄС (а також міжнародної співпраці науково-дослідних установ, органів управління освітою різного рівня), вивчення досвіду підручникотворення та експертизи навчальної літератури, який напрацьовано в державах-членах та інституціях ЄС.

Важливу роль у розв'язанні теоретичних і прикладних завдань вітчизняної педагогічної науки, які зумовлені процесом європейської інтеграції нашої держави, має відіграти педагогічна прогностика.

На нашу думку, достатньо перспективними стануть подальші дослідження: з проблематики вироблення стратегії й тактики реалізації освітньої складової європейської інтеграції нашої держави, результати яких дадуть змогу визначити та обґрунтувати стратегічні напрями освітньої співпраці з ЄС на період до 2025 р.; прогностичні дослідження, які обґрунтовуватимуть потенціал та визначатимуть очікувані результати цього співробітництва для розвитку системи освіти України; подальші порівняльно-педагогічні дослідження, які дадуть змогу визначити тенденції розвитку європейського освітнього простору та ін.

Список використаних джерел

1. *Кремень В.Г.* Якісна освіта в контексті загально цивілізаційних змін / Василь Григорович Кремень // Проблеми якості освіти: теоретичні і практичні аспекти : матеріали методологічного семінару АПН України. 15 листопада 2006 року, м. Київ. – К. : СПД Богданова А.М., 2007. – С. 7–16.
2. *Методика і технології оцінювання діяльності загальноосвітнього навчального закладу : посібник / О. І. Ляшенко, Т. О. Лукина, І. Є. Булах, М. Р. Мруга.* – К. : Педагогічна думка, 2012. – 160 с.
3. *Організаційно-методичне забезпечення моніторингових досліджень якості загальної середньої освіти : монографія / за ред. Ляшенко О. І.* – К. : Педагогічна думка, 2013. – 160 с.
4. *Best European Learning Materials Awards [Електрон. ресурс].* – Режим доступу: <http://www.belma-award.eu/About-BELMA.html>.
5. *Erasmus+ [Електрон. ресурс].* – Режим доступу: http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/index_en.htm.
6. *Evaluation Criteria [Електрон. ресурс].* – Режим доступу: <http://www.belma-award.eu/Evaluation-Criteria.html#>.

Олег Михайлович Топузов

ОБЕСПЕЧЕНИЕ КАЧЕСТВА ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ: НА ПУТИ К ЕВРОПЕЙСКИМ СТАНДАРТАМ

Рассмотрена проблема обеспечения качества отечественного образования (прежде всего – общего среднего) в контексте реализации европейского выбора нашего государства, интеграции системы образования Украины в европейское образовательное пространство. Актуализация и успешное решение проблемы обеспечения европейских стандартов качества отечественного образования обосновывается как один из важнейших аспектов интеграции Украины в европейское образовательное пространство, вхождения в Европейский Союз. Обозначены основные дидактические проблемы общего среднего образования, которые возникнут в процессе интеграции отечественной системы образования в европейское образовательное пространство. Проанализированы основные направления обеспечения качества общего среднего образования, порожденные процессом европейской интеграции.

Ключевые слова: европейская интеграция Украины, европейское образовательное пространство, общее среднее образование, качество общего среднего образования.

Oleh Mykhailovych Topuzov

THE GUARANTEE OF THE QUALITY OF THE COMPREHENSIVE SECONDARY EDUCATION: ON THE WAY TO THE EUROPEAN STANDARDS

In the article, the problem of the guarantee of the quality of the homeland education and the comprehensive education, in particularly, in the context of the European choice of our country, the integration of the Ukrainian system of education in the European educational space was observed. Actualization and successful following the European standards of the quality of the homeland education is specified as one of the most significant aspects of the integration of Ukraine in the European academic space as well as the future membership in the European Union. The main didactic issues of the comprehensive secondary education which are peculiar for the process of the integration of the homeland education system in the European educational space are found out. The main branches of the guarantee of the quality of the comprehensive secondary education which must be present in the context of the European integration were observed.

Keywords: European integration of Ukraine, European academic space, comprehensive secondary education, quality of the comprehensive secondary education.